

Egy gramm arany

(Folytatás a 3. oldalról)

csak kenyeret, s azt sem akármiről, csak aranyért: egy gramm egy darab kenyér.

Az emberek este leszedték kapukat, nagyapám sütökemencéje pedig egész éjszaka füstölt. Édesapám vidámban jött haza. Levette az istálló ajtaját, lehúzza posztóhárisnyáját, én pedig amilyen pontosan csak lehetett, a borotvával szétvágtam a varrások mentén. Azután apám négyszögletű, kapcaformájú darabokra vágta a posztót, s az egészt felszögeztük az ajtó egyik felére. Sofia ágytól két tekenőt kaptunk, édesapám még levett a szarufáról egy lapátot, és leült az istálló elé, várva, hogy virradjon. Eszembe jutott Nutá, az őcsém, akinek egész nap nem hallottam a hangját, és bementem az istállóba, néztem csak meg, mi van vele. Sofia ágyó volt mellette. Dohánylevelet adott neki, hogy gyorsabban dobogjon a szíve, mert máskülönben az éhezéstől egy-kettőre megáll és kész.

Nutá őcsém nem sírt, én pedig, hogy erőt öntsek belé, azt mondtam neki, ne haljon meg, mert édesapám holnap aranyat csinál, és lesz kenyérünk bőven. Nutá őcsém kacagni szeretett volna, de láttam, hogy nem tud, így hát én kacagtam helyette.

A templomtorony kezdett kibontakozni a sötétségből, amikor édesapám hátára vette a szerszámaikat, és elindult. Nutát nem akartam Sofia ágyóval hagyni, mert féltém a kuruzásaitól. Betettem hát az egyik tekenőbe, ölbe vettem tekenőtől, és édesapám után szaladtam.

Az Aranyos-part tele volt emberrel, akik lapátalt homokot szórak az ajtókra, amelyeket menedékesen helyeztek el, hogy lefolyjon róluk a víz. Nem irigykedtem rájuk a szíven mélyén, amiért előtűntek értek ki az Aranyoshoz, mert édesapám nagy mester volt az aranyosásban s még nagyobb az olvasztásban.

Édesapám két fadarabbal kitámasztotta az ajtót, feltúrta a gatyáját, kezét megmártotta a vízben, és a lapátalt hányni kezdte a homokot az ajtóra szegzett kapáccal. Egy lapát homok — egy lapát víz. S ezt így tovább addig, amíg a nap fel nem kúszott a fejünk fölé, mint a higany.

Akkor édesapám gondosan összedezte a posztódarabokat, egy tekenőbe tette, és tiszta vízben mosni kezdte. Időnkint reánk nézett, s nem tudom miért, de amikor reánk nevetett, elmúlt az éhségem, s jobb kedvem támadt. Régóta nem láttam édesapám nevetni.

Nutát, az őcsémet árnyékba tettem, majd örömben, hogy édesapám kacagott, a vízben úsztatgattam a teknőt, s meg-meglocoltam verejtékes homlokát.

Miután édesapám jól kimosta a posztódarabokat, ismét visszahelyezte az ajtóra. A munka előlről kezdődött. A nap úgy perszelt, mintha egyre közelebb került volna hozzánk, Gheorghe sógor pedig, aki a szomszédunkban dolgozott, hirtelen öszszesuklott. Az emberek azt mondták, a gyengeségtől, s ha ott nincs édesapám, hogy idejében felemelje, belefullad a térdig érő vízbe.

Estefelé, amikor édesapám ki tudja hányadszor mosta már ki a posztódarabokat, a teknő fenékén aranyló porcsíkok látszóttak. Édesapám ismét nevetett. De valahogy furcsa volt ez a nevetés. Csak az ajkai húzódtak el, arca sápadt maradt és verejtékes, mintha nem lett volna élet benne. Én végigszaladtam a parton, s megnéztem a többiek teknőit is, hadd lássam, ki mosott többet. Valamennyien egyformán gyűjtöttek, kivéve Gheorghe sógort, aki a semmivel maradt.

Estefelé az emberek ijedt arccal jöttek édesapámhoz. Nem volt higanynuk, s anélkül nem tudták összedezni az aranyat. Ezenkívül megmondta nekik nagyapám, hogy csak darabokban válta be az aranyat: — A port nem tudom megmérni; homok, miegyéb van közte. A búza, amiből a fehér kenyeret süttettem, tiszta — az aranyak is tisztának kell lennie.

— Az emberek hát összerázták-gyűjtötték a port, ahogy lehetett, s elindultak, hogy megkíséreljék, tán ha kevesebbet is, de valamennyit mégis csak az nekik nagyapám, s az is jobb, mint semmi.

Apám utolsóak maradt a parton, s amikor mindnyájan elmentek, tüsszögéssel elővett egy üvegcset, és a teknőbe öntötte az utolsó csepp higanyt. Azután forgatta a teknőt, erre-arra billentgette, a higany-csepp mind felszedte az aranyport, majd édesapám leszakított egy darabot az ingéből, és belevette a kis gombócot. Azután tüzet gyújtott az Aranyos-partján, és egy kanálban elégette a rongyot, tartalmával együtt. A rongy helyén akkora csepp színarany maradt a kanál fenekén, mint egy varjuszem.

A tűz fényénél apám arca is felvörösölt.

— Hagyd csak, Nutá, ad neked édesapád kenyeret...

Az aranyat tüsszögébe dugta, hátára vette szerszámaikat, én pedig, hönöm alatt a teknővel, amelyikben

Nucutát cipeltem, nyomában apróztam a nagy utca felé, ahol nagyapám lakott.

Amitkor odaértünk, én az udvaron várokoltam. Édesapám bement a házba. Megmértek az aranyat, én pedig jól hallottam, amint nagyapám nevetett, és azt mondta, hogy egy arany kenyeret ér, nem tréfadolog. Nagyon megörvendeztem, s szóltam is Nucutának, hogy eddig túrt eleget, de most végre jóllakhat. Én nagyobb voltam, inkább túrhadtam, de ő mit tudhatott a világ soráról?

Édesapám nagy darab fehér kenyérral jött ki. Letört egy darabot nekem, egyet pedig Nucutának, magának csak hejta hagyott.

Nucutá nem akarta elvenni a kenyeret. Letettem a teknőt, s akkor az ablak fényénél láttam, hogy az őcsém szája mozdulatlanul tátva van, s nagy nyitott szemére homok szóródott. Édesapám karjába vette, rázta, majd visszatette a teknőbe, s csak ennyit mondott nekem: — Mit bálmulsz, te ostoba, nem látod, hogy halott?...

Hallottam, amint édesapám fogát csikorgatta, s én félelmemben karjamba vettem Nucutát, és kiszaladtam az utcára. Édesapám utánam indult, majd visszafordult, kenyerhéj-darabjára pillantott, s a kapun át visszahajította az udvarba. Én a kézemben tartottam a Nucutá részét meg az enyémet. Amikor megláttam, hogy édesapám eldobta a magáét, utána akartam szaladni, hogy felvegyem, de a kutyák odarohanak, és egy pillanat alatt hullt helye maradt a kenyérhéjnak.

A kutyaugatásra nagyapám kijött, mire visszakiáltott neki édesapám az útról: — Kendet se érje jobb halál, mint a kicsi fiamat!

És édesapám még azon este kopersót készített Nucutának az ajtóból, amin aranyat mosott volt. Reggel a hátára vette, s elindultunk, hogy eltemessük. Édesapám nagyokat lépett, erőlködöm kellett, hogy le ne maradjak. A nagyapám háza elé értünk. Édesapám megállt. Bement, a szalmácsúrhöz lépett, s kovácsot, acélt vett elő. Kitalálta mit akar csinálni. Csukladozva sírni kezdtem. Édesapám a csúrré nézett, majd az acélra, s amikor látta, hogy ott sírok mellette, összeszorította az ajkát, káromkodott, miért vagyok még a világon, és pofonütött. A zajra nagyapám büjt elő a szalmából. Floarea Linája szaladt el mellettünk, gyűrött szoknyában. Szemét vörösré sirta, könnye a kezében tartott kenyérdarabra hullott.

Édesapám lépett kettőt nagyapám felé, aki nem számított rá, hogy ott talál bennünket. Azt hittem, meg akarja ölteni. De nem ölte meg. Csak a szemébe nézett hosszan, gyűlölettel. Nagyapám elhullatta nadrágszíját, a félelemtől kicsivé zugorodott, hátralépett és elinált.

Ezután elmentünk, hogy eltemessük Nucutát. Nem sokkal előbb temette el néhány cigány Gheorghe sógort is.

Amikor az utolsó göröngyöket dobtuk a sírra, akaratlanul kiköptem a földre. Édesapám meglátta, és pofonütött.

— Miért köpsz, hé, a testvéred sírjára? — és megint meg akart ütni.

— Ne üssön, apám... — és fel-emeltem a lapátot.

Akkor édesapám megölt és megcsókolt. Sirtunk mind a ketten. Leültünk az őcsém sírjára, és édesapám — az életben először — beszélni kezdett velem az életéről meg az édesanyáméról.

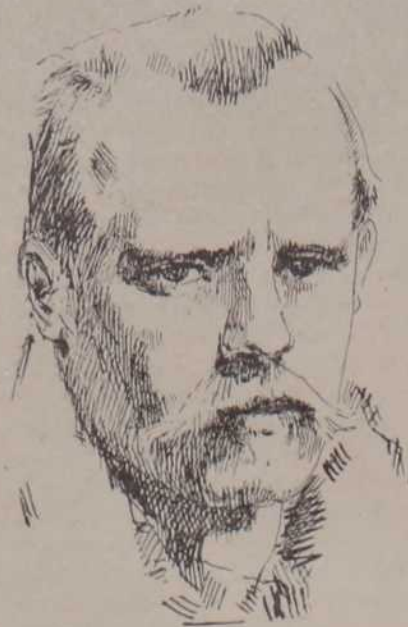
FODOR SANDOR fordításai

A BÉKE HAJÓSA

Utazás az úszó jégen... A Fram talán az utolsó hajó volt a maga nemében, amely igazi kalandos nagy vállalkozásra indult. Egy korszak zárult le vele, amely az első kivájt fátörzssel kezdődött s tartott a rádió és a repülőgépek megjelenéséig... Nansen visszatérése után egy-két év-tizeddel már ezeké a döntő szerep a felfedezések történetében. Nansen kortársa, Amundsen a Déli-sarkra még hajóval és szánnal jut el, a más-világra azonban már repülőgéppel.

Fridtjof Nansen hőstettét mégsem ezért vonta be soha ki nem alvó fényvel a romantika. Igaz, hogy a Fram kézműves leleményességgel, már-már művészi műgonddal összebarkácsolt hajó volt, egy iparág má már túlhaladott műfajának legvégso szava; igaz, hogy zseniális ötlet volt a jégtablaba befagyasztott hajóval sodródni az Északi-sark felé, és hogy hajó nem jutott még olyan széles-ségi fokig, és hogy az utazás földrajzi és geofizikai felfedezései korszakalkotóak; mégsem emiatt írjuk a norvég Nansen nevét a történelem tisztelttáblájára.

Nansen nagysága akkor kezdődik, amikor megállapítja, hogy éves utazása után, a jégbefagyott Fram nem halad többé észak felé, másodmagával kiszáll a hajóból és a sarki éjszakában útnak indul. Képzeliük el, országnyi távolságokat, ezer kilométereket kell a jégsvatagban megtenniük s hosszú hónapokra, majd egy évre kell élelmiszert s felszerelést magukkal vonszolniuk. S útjuk végén, a jégsvatag szélén pedig csak az üres óceán vár rájuk, s a jégmezőkön hónapok óta hurcolt törékeny kis kajakkal kell vízre szállniuk. A technika legelsőbb eszközeivel vannak felszerelve: szánnal, kajakkal, tüvel... s a technika kozmikus

FRIDTJOF NANSEN

forradalmának a küszöbén bebizonyítják, hogy a technika lelke: az emberi akarat, önuralom, bátorság — s az életbe vetett hit.

Képzeliük el, ezer kilométerekkel délebbre, Európa-szerte abban a pillanatban a másodrangú költők fal-kái az élet céltalanságáról énekelnek, arról, hogy az életnek nincs már íze, hogy minek akarni és remélni, és hogy csak egy a jó: hervadni, hullni, hamvadni, megsemmisülni; és Nansen időtlen idők óta haladva a tételítő sarki elhagyatottságban, elgyötörtén, véresre tört tagokkal és szenvedő lélekkel, mert a Sarkra fel mégsem jutathott, kiér a fekete óceán szélére s akkor visz-

szatérésének egyetlen reményét, a rossz kis kajakot egy hullám elsodorja, s ő ottmarad egyedül egy jég-táblán! Micsoda grande guignolla a dekadens világfajdalomnak! Milyen patósszal lehetett volna ott meghalni! De Nansen ruháslát a jeges vízbe veti magát, órákig küzd a hullámokkal és a szivgörcsrel, és visszakerül a csónakot, s hónapok múlva egészségesen hazatér.

Micsoda szeretete az életnek, mekkora hit az emberi tett, a gondolat és a tudomány értelmében, mekkora bátorság kellett ahhoz, hogy így tudjon küzdeni, akkor, amikor a legszívóssabb életösztön is elsíbbad már! Nansen tette: az akarat költészet. Nem akarom tudományos érdemet megítélni; de nevé szimbólumát, szerintem, ez a csodálatos győzelem tette: győzelem, melyet a gyengeségen aratott, világtörténelmi győzelem, amely egy életet sem vett el.

Gyermekkoromban ezért rajongtam érte, s ma abból az alkalomból, hogy a Béke Világtanács születésének 100. évfordulóját ünnepli, azt is megtudom, hogy a népek köré emelt jégtorlaszokon is volt bátorsága át-törni, hogy a nemzetek békés egymás mellett élésének is eredményes harcosa volt, hogy százezrenyi, világban kallódó hadifoglyot segített a gyűlölet jégmezőin át vissza otthonába, s hogy elsősk között volt Nyugaton, akik a fiatal szovjetállamnak baráti kezét nyújtottak; s ezért ma igazolva érzem a tettehez fűződő érzelmeimet.

Ha majd nemcsak hadtörténeti, hanem békeforradalmi múzeumok is lesznek, Nansen hagyatékát abban a legértékesebb ereklyék között fogják számontartani.

Sz. 1.

Preklasszikus kamarazene-est

Mű és hallgató, zeneszerző és közönség között ott áll minden korszakban, amióta alkotó és előadó személye különvált — az előadó vagy az előadók egész együttese. Az előadó tehát arra a feladatra vállalkozik, hogy életre kelti a művet. S ez erőlkösi súllyal vállakra nehezűd feladat. Felelőség a művel, további sorsával, az alkotóval s nem utolsósorban a közönséggel szemben.

Különböző korok zeneművészeti alkotásainak előadóitusa bonyolultabb kérdés annál, semhogy egy rövid hangversenybeszámolóban részletezni lehetne. Annyit azonban említsünk meg, hogy a zenei tolmácsolásban szerepet kap az előadó egyénisége is. Mi a határ, ameddig még természetesnek érezzük az egyéni vonások érvényesülését, s hol kezdődik az előadó személyének előtérbe állítása? „Minden művel azt a hatást igyekszik elérni, amelyre a szerző törekedett, semmi többet. Minden, ami több ennél: torzkép” — írta Schumann. S mégis milyen nagy elterést találunk egyik-másik szerző műveinek koronként való előadásában! Elég Bach műveinek egy romantikus szerző által sájtó alá rendezett kiadását összevetni napjaink kiadásával... Ma általános érvényesülő szempont a nagy előadók gyakorlatában a mű alaphangulatának, alapeszmejének, tartalmi mondanivalójának kidomborítása minden sallang, minden zavaró mozzanat nélkül.

A közelmúltban olasz vendégmuzikusok látogattak el hazánkba, s Kolozsváron is teljes hangversenyt kitöltő preklasszikus műsort szol-

táltak meg. Az 1954-ben, Rómában alakult kamarazene-együttes (*I Menestrelli*), amint műsoruk címlapjából kiderül, XVI—XVII. századi zene felelevenítését tűzte ki céljává, korabeli hangszerekkel. Az együttes iránti érdeklődés egyik forrását a ritkán hallható hangszeres jelentették. Hangszereik nagyobb része a XVI—XVII. században fénykorát élő vonóshangszer-családból, a viola különböző nagyságú tagjaiból került ki. *Violetta da braccio* (Arnaldo Colapietro), *viola soprano da braccio* (Aldo Lustrissimi), *viola contralto da gamba* (Ugo Neri) és *viola tenore da gamba* (Leonardo Boari) képviselték a régi vonóshangszereket. Ezt kiegészíti a kor gyakorlatának megfelelően egy *spinet* (Constantino Gualdi), melyet nálunk, sajnos, cembalóval helyettesítettek. Az ének-szólamokat két sópránékes tolmácsolja (Liliana Rossi és Angelica Tuccari).

Oththoni sikeres szereplésük után csakhamar franciaországi, angliai, hollandiai, svájci, ausztriai körútra került sor. Most pedig hozzánk látogattak el.

Műsoruk első felében hangszeres és vokális művek szerencsésen váltakoztak. *Biagio Marini* négy vonóóra írt szvitjével mutatkoztak be. A hangszeres zene korai fázisát mutató mű helyenként a tömör fogalmazású madrigálirodalom termékeire emlékeztetett. Giacomo Carissiminek, a gazdag melódiájú, megjelenítő erejű s nagy formák útját megnyitó zeneszerzőnek nyugodtan tovalul-lámzó, majd G. Battista Bassani li-

rai hangvételi áriáját hallottuk Angelica Tuccari hiteles előadásában. Ezután a két énekeső Paolo Quagliatinak, a legelső kamarakantáták s duettek szerzőjének szerelmi tárgyú duettjét szólaltatta meg.

A hangverseny első felének további hangszeres számaként Christoph Demantius részben szvitszerűen összeállított négy német táncát eleve-nítették fel.

A cembalista, aki eddig szerényen kísért, önállóan is bemutatkozott Henry Purcell rövid, egyéni s fejlett ízlésű szvitjével. Purcell terjedelmes, Händelre előremutató, a kis zenekar színeit, erejét merészen hangsúlyozó másik szvitjével zárult a hangverseny első fele.

Teljesen Claudio Monteverdinek szentelték az est második felét. A legmagasabb művészi élményt kétségtelenül az *Ariadne* című opera sratója (*Il lamento d'Arianna*) jelentette. Liliana Rossi a mű megrendítő drámaiságát lenyűgöző erővel tolmácsolta. Kár, hogy Monteverdi tisztán hangszeres zenéjéből nem hallhattunk valamit az együttes előadásában. Ezt a merész egyéniséget, a korát megelőző, sodró lendületű nagy realista alkotót eddig elsősorban kórusművei s a rádióban elhangzó alkotásai (*Tancredi* és *Klorinda*, *Orpheus* című operája) révén ismertük. Mindenesetre halásak vagyunk a róla alkotott kép kiegészítésért.

Műsoruk nagyobbik fele számunkra ismeretlen szöveges anyag volt. Művészi élményünk megkésztető-dött volna, ha a hangversenyvállalat módot talált volna arra, hogy utaljon az egyes művek tartalmára (például valaki bemondhatta volna a szöveg stílizált fordítását, vagy az ismételések révén amúgy is rövid szövegek szépen elértek volna a műsor hátlapján).

Az összeszokott együttes tagjai stílusosan alkalmazkodtak egymáshoz. A kis hangerejű kísérelő hangszeres mindvégig engedték szárnyalni az egyes művek földalát. A cembalista mellett — a kor bevett szokása szerint — a viola tenore da gamba felerősítette a kísérel basszusát, s hogy milyen átéléssel, azt a Lamentóban eléggé bebizonyította. Átható erejű hangzást értek el főleg a második Purcell-szvitben. Az úgynevezett teraszos dinamika révén a Demantius-műben izléses visszhangszerű hatásokat váltottak ki. A cembalista önálló számában érzékeltette a Purcell-mű gazdag ornamentikáját, lendületét. Az énekesek előadásában főleg az imitációs foszlányok gondos kiemelését, a melizmák megformálását kell kiemel-nünk (például a Quagliati-műben, vagy Monteverdi első canzonettájában). A korabeli hangszeres sajtós kamarazene-hangulatot terem-tettek, s ebbe a keretbe beleillesz-kedett az énekesek hajlékony hang-ejeje is. Amit hallottunk, hiteles-nek hatott, — az olasz művészek méltóak voltak a felelevenített korszak nagy, haladó zenei hagyományához.

LÁSZLÓ V. FERENC

BENKŐ ANDRÁS

VLAGYIMIR MALINYIN

Malinyin kivétel az utóbbi időben nálunk járt fiatal hegedűsök sorában. Eddig többnyire Ojstrah-növendékeket hallottunk, s szinte megszoktuk már, hogy az új szovjet hegedűművész-nemzedék minden értékes képviselője az ő mesteriskolájából került ki. Malinyin a másik elismert pedagógus, Ciganov tanítványa volt a moszkvai Konzer-vatóriumban, ahol 1958 óta egykori mesterének tanársegédjeként működik.

Szebeni műsorán, a közismert *A és G-dur koncertnek* kevésbé népszerű *Mozart: D-dur Hegedűverseny* szerepelt. Amikor egyetlen, de tartalmas ráadásaként a *Bach Ciacónát* hallottuk tőle, úgy tűnt, hogy személyében olyan művésszel találkozunk, aki — bár még fiatal — máris egyéni profillal rendelkezik: a klasszikus zene interpretálását tartja egyéniségéhez legközelebb állónak. Erre a feltevésre nemcsak az előadott művek megválasztása, hanem biztos stílusermé-rete is feljogosított. A hangverseny szünetében azonban egy rövid beszél-getés során kiderült, hogy ez a következtetés elhamarkodott és hamis: ő „mindent játszik”, azaz repertoár-jának csak érték- s nem stílusbeli határai vannak, s az, hogy nem Barcsaturjan-, Sosztakovics- vagy Bar-

tók-hegedűversennyel jött vendég-szerelni, szinte csak a véletlenen múlott.

Életrajzának legfontosabb állomásai az 1957-es pozsnai és 1959-es brüsszeli nemzetközi versenyek, melyeknek díjnyertes. Azóta számos kelet- és nyugat-európai országban s Amerikában is hangversenyezett.

Muzikálása komolyságról, érettségről tanúskodik. Megveti az olcsó hatásokat, s ugyanakkor sikerrel kerül el az aszkétikus modorosság zsákutcajait is. Reméljük, hogy egyénisége megővja majd a biztos közép-úton haladás veszélyétől, a középszerű válástól. Erre a reményre a — barokk kamarazene érték- és terjedelembeli mértékrendje szerint egy-

aránt hatalmasnak mondható — *Bach Ciacóna* előadása sokkal inkább feljogosít, mint a Mozart-versenyé. Nem mintha ez utóbbi előadásában hibás értelmezés, technikai korláto-zottság, vagy akár készsületlenség jeleit fedeztük volna fel, de tagadhatatlan, hogy a zenekarral játszva Malinyin érezhetően ideges volt (ami eddigi gazdag hangversenyező tevékenysége után teljességgel érthet-ten), s ez a nem kívánatos belső feszültség legértékesebb szándékainak hatásfokát némileg csökkentette.

Annál biztosabban szólaltatta meg a lényegesen problématiskusabb Bach-tételt. Ez a tizenöt perc már az érett művészyegéniséggel való találkozás élményeként hatott. Nemcsak a mű gondos formai tanulmányozására alapozott; mélyen átél-t, arnyalt tolmácsolása váltotta ki őszinte tetszésünket. A variációk gazdag sorozata ugyanakkor arra is kiváló alkalom volt, hogy sokoldalú, jól iskolázott hangszertudásáról meggyőződzhessünk.

Vendégszerelésének nagy sikere azt bizonyítja, hogy nemcsak a kritika, hanem a nagyközönség rokon-szenvét is elnyerte.

